

HRADEC KRÁLOVÉ - PARDUBICE RIVALITA VE VÝCHODNÍCH ČECHÁCH

Milena LENDEROVÁ, Tomáš JIRÁNEK

Český nacionalismus získal na konci 19. století svoji klasickou podobu: patřit mezi příslušníky českého národa začalo být chápáno jako zavazující výsada, vztahující se na všechny vrstvy společnosti. *České* se ostře vymezilo vůči *německému*, což platilo i naopak. V osmdesátých letech nabyl česko - německý boj o převahu v kultuře a školství co do vnějších atributů podoby drobné války, které obě strany využily pro další tříbení politických argumentů. Soupeřství, v němž si zúčastnění pomáhali zdůrazňováním svých domněle kladných a protivníkových záporných rysů, mělo i pozitivní vyústění: vedlo k zintenzívnění společenského a kulturního života na obou stranách, ke zvýšenému zájmu o vzdělání, ke stupňování zájmu o vlastní minulost. Problém však byl postaven nově: širší souvislosti historie národa byly již v podstatě vyřešeny, pozornost se soustředila jednak na zkoumání *české otázky*, jednak na bádání o minulosti jednotlivých regionů, měst, obcí.

Akcent na region zesílil v celozemském měřítku u příležitosti pražské národopisné výstavy v roce 1895. Během ní proběhl první sjezd zástupců českých měst, artikulující, vedle protestu proti nové berní reformě, také požadavek posílení místních pravomocí. Méně se ví o předchůdcích této národopisné výstavy, o místních či regionálních *výstavách pamětihodností*, mezi nimiž jednou z prvních byla výstava konaná v Hradci Králové v roce 1879. Odtud byl jen krok ke snahám o založení místního muzea, k badatelskému úsilí zaměřenému k poznání lokální minulosti. S novými poznatky se veřejnost seznamovala při nejrůznějších příležitostech, především v regionálním tisku,¹⁾ jenž se na konci 19. století stal významným

1) V roce 1879 vycházelo v Čechách 122 úředně povolených českých novin a časopisů, v roce 1895 jich bylo již 395. Sr. J. Kořalka, Vzestup národa

činitelem veřejného mínění. Spolu s rozvojem průmyslu, dopravy a obchodu se tak prohlubovalo vědomí příslušnosti ke konkrétnímu, lokálně přesně specifikovanému místu. K hodnotovým rovinám, v nichž se občan na přelomu 19. a 20. století pohyboval (byl příslušníkem národa, sociální skupiny, profesionální skupiny, členem rodiny, eventuálně členem neformálního zájmového uskupení) přibyla rovina nová: obyvatel toho či onoho města, případně obce. Na uvedené úrovni se mohla řada občanů opírat o starší tradici, neboť i v tomto období se za výjimečnou hodnotu pokládal fakt dlouholetého rodového či rodinného zakotvení v dané lokalitě.

A právě vědomí lokální příslušnosti, spolu s voláním po posílení pravomocí měst a obcí, vedlo ke vzniku rivality mezi městskými celky té které oblasti, přičemž tato rivalita vykazovala rysy ne nepodobné rivalitě česko - německé: v průběhu zápasu ztráceli zúčastnění nejen schopnost spolupráce, ale i vzájemného objektivního či alespoň racionálního pohledu. Takových soupeřů je v moderních dějinách českých a moravských měst celá řada: České Budějovice - Tábor, Poděbrady - Nymburk, Uherské Hradiště - Uherský Brod, Protivín - Vodňany, Semily - Turnov, Kostelec n. Orlicí - Rychnov n. Kněžnou, Olomouc - Brno, Louny - Žatec a snad i další. Nejznámější a dodnes nepřekonaná je rivalita dvou východočeských sousedů, Pardubic a Hradce Králové.²⁾

Kořeny soupeření, jemuž, jak se zdá, předcházela rivalita mezi Pardubicemi a Chrudimí na jedné a Hradcem Králové a Jaroměří na druhé straně,³⁾ lze hledat právě na přelomu 19. a 20. století, kdy se z Pardubic stávalo dynamicky se rozvíjející průmyslové sídlo, jemuž Hradec konkuroval jako kulturní a reprezentativní centrum východních Čech, nicméně centrum se stagnující hospodářskou základnou. Odlišnost obou měst - ekonomická, demografická i urbanistická, zřetelná již od středověku, tak nabyla nové podoby. Hradec Králové býval městem královským, věnným

a národní stát. Přítomnost 2, 1992. Že za tento nárůst mohl především rychlý vzestup počtu listů regionálních, je nasnadě.

2) Naposledy viz Pardubice - Hradec Králové. MF Dnes, Víkend, 6. 2. 1993, s. 8 - 9. Je pravděpodobné, že jedním z faktorů tohoto nepřátelství mohl být rozdíl mezi městem spíše průmyslovým - Semily, Brno, Pardubice - a městem - intelektuálním centrem s charakteristickou opožděnou industrializací - Turnov, Olomouc, Hradec Králové. To je však pouze hypotéza, již by bylo třeba podrobněji zkoumat.

3) Osvěta Lidu, (dále OL), r. 3, č. 20; 21. 5. 1898, s. 4. Chrudim se ještě na počátku 20. let účastnila boje o sídlo nové obchodní a živnostenské komory ve východních Čechách. V obecně rovině se ale již dříve ukázaly být hlavními soupeři Hradec a Pardubice.

městem českých královen, v předbělohorském období patřil mezi nejvýznamnější česká města. S výjimkou krátkého mezidobí zde až do zrušení krajů v roce 1862 sídlil krajský úřad. Pardubice jako město poddanské a později komorní zůstávaly dlouho oproti svému sousedovi v nevýhodě. Teprve 19. století přineslo změnu, danou mj. zvýhodněním Pardubic jako města ležícího na první a posléze hlavní železniční trati v Čechách.⁴⁾ To se odrazilo i ve skutečnosti, že v letech 1850 - 1855 byly Pardubice dočasně sídlem krajského úřadu. V městě vznikla řada důležitých průmyslových závodů, k továrnám zastupujícím potravinářský průmysl přibyla v r. 1889 Fantova rafinerie minerálních olejů, zpracovávající haličskou ropu, od počátku sedmdesátých let a zejména na přelomu 19. a 20. století byl v městě budován průmysl strojírenský.⁵⁾ Díky ekonomickému rozvoji Pardubic významně vzrostl počet jejich obyvatel - kolem roku 1900 žilo ve městě přes 17 000 lidí, což ve srovnání se stavem v polovině století znamenalo více než dvojnásobek. Oproti sousednímu Hradci Králové se zde pomaleji rozvíjelo školství - na konci století měly Pardubice - vedle škol obecných a měšťanských - jen vyšší reálku a průmyslovou školu pokračovací,⁶⁾ teprve od roku 1910 se tento stav začal výrazněji měnit. Stavebnímu rozmachu, který se děl poněkud nekonceptně a nahodile, nebránilo žádné anachronické opevnění, jako tomu bylo v Hradci Králové, neboť Pardubice se svých hradeb zbavily již před polovinou 19. století.

Hradec Králové si udržoval prvenství kulturní a intelektuální. Zůstával sídlem konzistoře, disponoval na tehdejší dobu a svou velikostí úctyhodným počtem vzdělávacích a kulturních institucí - biskupským seminářem, státním gymnáziem, státní reálkou, učitelským ústavem, obchodní akademií, odbornou zámečnickou školou, průmyslovou pokračovací školou. Významnou roli v kulturním životě města, které před zlomem století dosáhlo necelých 7 000 obyvatel, hrálo průmyslové muzeum. Naproti tomu byl počet průmyslových podniků ve srovnání s Pardubicemi zanedbatelný.

4) Význam města v tomto ohledu později zvýraznily další trati, do Liberce a do Německého Brodu.

5) Sr. Z. Bičík, Pardubice od A do Z, Pardubice 1990, s. 60. V letech 1904-1906 musela být provedena přestavba nádraží, aby vyhovovalo zvýšeným nárokům, a v téže době (duben 1906) se pardubická městská rada rozhodla stát se členem Spolku pro stavbu pšovsko - pardubického kanálu, který by z Pardubic učinil důležitý přístav a zdůraznil tak význam města jako dopravního uzlu. SOKA Pardubice, Městský archiv Pardubice, kn. č. 144, Protokoly ze zasedání městské rady, 1905-1906.

6) Batovcův příruční místopis Čech, Moravy a Slezska pro praktickou potřebu zvláště upraveny, Praha 1900, s. 109.

V roce 1895 se královéhradeckým starostou stal šestatřicetiletý František Ulrich (1859 - 1939). Mimořádně vzdělaný právník se širokým rozhledem, jímž viděl daleko za hranice města i regionu, odpůrce správního centralismu a jeden z průkopníků všestranných regionalistických koncepcí, se rozhodl vytvořit z Hradce Králové metropoli východních Čech, vybavenou úřady, průmyslovými a obchodními ústřednami, dokonalým komunikačním systémem, školami všech kategorií, divadlem, muzeem, galerií. Díky neuvěřitelné pracovitosti, houževnatosti, ale i užitečným konexím dovedl většinu svých představ k naplnění. Z konzervativního města poznamenaného klerikálním duchem vytvořil město moderní. Architektonický ráz starobylého sídla citlivě dotvořili J. Kotěra a J. Gočár spolu se svými hradeckými žáky v návaznosti na regulační plány z r. 1911 a 1926, k jejichž vypracování dal podnět Ulrich. Velkorysá výstavba umožnila další oživení kulturního a společenského života. Ulrichovou zásluhou vznikla v roce 1910 v městě *Obchodní, živnostenská a průmyslová ústředna pro české interesenty komorního obvodu libereckého (OŽPÚ)*, která měla českým podnikatelům v oblasti poskytovat služby obchodů a živnostenské komory (OŽK). Vzniku OŽPÚ předcházela dlouholetý boj, neboť o sídlo této důležité organizace měla vedle Hradce a Pardubic zájem i Chrudim. Pardubice považovaly za zradu, když zřízení komory v Hradci Králové podporovala i nedaleká Přelouč či Chlumec nad Cidlinou.⁷⁾

Úsilí o zřízení obchodní a živnostenské komory ve východních Čechách naplňovalo celé období před první světovou válkou, aniž by bylo rozhodnuto, kde bude umístěna.⁸⁾ Skutečnost, že význam Pardubic prudce vzrostl v souvislosti s rozvojem průmyslu na konci století a že právě v této nové síle kořenily snahy města o vytvoření metropole východních Čech, částečně dokládá také časový rozdíl ve vstupu jednotlivých měst do boje o sídlo plánované OŽK. Zatímco Hradec Králové a Chrudim vnesly první požadavky již v 70. letech 19. století, pardubická městská rada začala vyvíjet určitou aktivitu, zpočátku dost nevýraznou, až zhruba o 15 let později. Zatímco oba dva další zájemci, Hradec Králové a Chrudim, byly spíše kulturními středisky, hospodářské důvody mluvily pro vznik komory v Pardubicích. V roce 1908 se záležitost řešila na ministerstvu obchodu i v předsednictvu ministerské rady ve Vídni, ale bez výsledku, a posléze byla odložena ad acta. Spor, v němž si pověření zástupci Pardu-

7) SOKA Hradec Králové, Archiv města Hradce Králové (dále AM HK), inv. č. 518, kn. č. 229, s. 73. Viz též *Obchodní komora pro východní Čechy a zemské volby*. Neodvislé listy (dále NL), 22. 2. 1908, s. 3.

8) Sr. NL, 29. 5. 1909, s. 5.

bic, Hradce i Chrudimi dokázali zachovat vcelku chladnou hlavu, byl bedlivě sledován tiskem všech tří měst. Ten vnášel do celé záležitosti svár a prvky lokálního patriotismu. Dohodu komplikovalo také úsilí Pardubic o zřízení ředitelství drah, které se objevilo v souvislosti s postátněním Liberecké dráhy v roce 1909, tiskem opět ne vždy objektivně komentované. Zaujatá reakce novin se objevila i při jednání o založení pardubického průmyslového muzea, které v Hradci již vyvíjelo činnost.⁹⁾ V roce 1909 došlo sice mezi zúčastněnými městy ve věci komory k dílčí dohodě o společném postupu, ale vláda OŽK nezřídila. Místo ní vznikla výše zmíněná Obchodní, živnostenská a průmyslová ústředna, orgán svépomocné povahy. Zřízení obchodní a živnostenské komory tak zůstalo nadlouho jedním z neuralgických bodů vztahu Králové a Pardubic.

Přítom měla obě města řadu společných zájmů - v obou byla zhruba od přelomu osmdesátých a devadesátých let zřetelná převaha mladočechů, obě charakterizoval čilý spolkový život. Hradec s Pardubicemi postavily rovněž společného kandidáta při volbách do V. kurie, byl jím starosta Pardubic, mladočech Antonín Formánek.¹⁰⁾ Obě města patřila do jednoho kraje radikálně pokrokové strany, jehož tiskovým orgánem byla *Osvěta lidu*, vycházející původně za redakce J. S. Hevery v tiskárně bratří Peřinů v Hradci Králové. Časopis zpočátku věnoval stejnoměrnou pozornost oběma městům. Mezi tiskárnou a redakcí však docházelo ke sporům, a tak byl list od května 1897 tištěn v Pardubicích.¹¹⁾ Od roku 1898 byl majitelem, vydavatelem a odpovědným redaktorem listu Alois Hajn, ten v listopadu 1900 přenesl do Pardubic i redakci, jež zde setrvala až do zastavení *Osvěty lidu* v roce 1916. Přesto zůstal Hajnovi bližší Hradec, kde se opíral především o akademický spolek Dobroslav, kde se naskýtala možnost potyček s místními početnými a bojovnými klerikály a kde byl roku 1900 založen Radikálně pokrokový klub pro český severovýchod.

9) NL, 17. 4. 1909, s. 6; 8. 5. 1909, s. 5. Zakládání průmyslových muzeí bylo ovšem v dané době poměrně rozšířeným jevem, v Chrudimi například vzniklo už v roce 1894. Činnost muzea měla napomáhat především rozvoji místního podnikání. Vedle soustředování a vystavování sbírek mělo též mít veřejnou odbornou knihovnu, poradnu technickou, komerční i právní, pořádat přednášky, nejruznější kursy atd.

10) Starostou Pardubic byl v letech 1899-1906. O jeho popularitě - či spíše popularitě mladočechů v Hradci Králové - svědčí skutečnost, že zde v roce 1897 zvítězil jak nad sociálním demokratem Štěpánkem, tak nad klerikálem Vrbou, ačkoli ti oba byli více spjatí s Hradcem Králové.

11) OL, 2, č. 20, 20. 5. 1897, s. 1. Do r. 1900, než se tisku ujal na 16 let Společné tiskárny Pardubice, byla OL dočasně tištěna též v Jaroměři, Jičíně a Kolíně.

Stěhování redakce Osvěty lidu z Hradce Králové do Pardubic jistě k vznikajícímu nepřátelství mezi městy přispělo, stejně jako skutečnost, že list dával najevo prohradecké sympatie. Když na počátku roku 1901 zveřejnila pardubická městská rada svůj záměr postavit v Pardubicích Husův pomník, Osvěta lidu se proti tomu ohradila s upozorněním na skutečnost, že Husův pomník patří do Hradce Králové, protože *Hradec byl městem, v němž hnutí husitské mělo pevné kořeny. Hradec také zakusil ve zvýšené míře perzekuční zásahy katolické protireformace. Stal se sídlem jezuitů a je jim po stoleté přestávce i dnes. Na takové půdě by měl být vytvořen kamenný obraz největšího Čecha*¹²⁾. Z textu je zřetelné především protiklerikální ostří, nicméně Pardubičtí se poprávu mohli cítit uraženi skutečností, že jim Osvěta lidu upírá právo vlastnit Husův pomník. List zůstával k místu své redakce kritický. Upozorňoval na špatný technický stav městské zástavby, nekvalitní dlažbu, chybějící osvětlení a kanalizaci.¹³⁾ Srovnával tento neutěšený stav se sousedním městem, zaznamenávajícím právě na počátku století úctyhodný stavební rozmach. Druhým problémem byla - podle Osvěty lidu - nízká kulturní úroveň obyvatel Pardubic, projevující se především v nezájmu o kvalitní divadelní představení a v preferování braku.¹⁴⁾

Ochlazení mezi oběma východočeskými městy potvrdila Východočeská výstava hospodářská, průmyslová, umělecká a národopisná, zahájená 25. července 1903 v Pardubicích. O den později byla zahájena Výstava českého severovýchodu v Hořicích. Pisatel hradecké kroniky, historik L. Domečka, zanechal v městské pamětní knize popis výstavy hořické, otevření pardubické výstavy však pouze konstatoval.¹⁵⁾ Podobně si počínal i s mladočechy sympatizující list Ratibor, vycházející v Hradci Králové: připravě hořické výstavy věnoval 25. července celý úvodník, o pardubické se pouze zmínil a upozornil na její raritu - ohňostroj.¹⁶⁾ Pardubičtí naopátku ignorovali Hradec. Starosta Formánek, protektor výstavy, v zahajovacím projevu sice řekl, že *výstava není následkem nějaké řevnivosti*, ale

12) OL, 6, č. 6; 19. 1. 1901, nestr. Jezuité se do Hradce Králové vrátili na základě výnosu ministerstva kultu a vyučování z 31. 5. 1900. Do města přišli v prosinci 1900.

13) Tyto otázky se průběžně, oproti Hradci Králové však skutečně se zpožděním, řešily právě v prvních letech 20. století. Elektrické osvětlení města se začalo rozšiřovat po spuštění městské elektrárny v roce 1905, stavěl se vodovod, kanalizace, dláždily se ulice atd., ale velice liknavě.

14) OL, 6, č. 1 a 2; 3. 1. 1901, nestr. OL č. 32; 20. 4. 1901, nestr. OL č. 32; 20. 4. 1901, nestr.

15) SOKA HK, AM HK, inv. č. 516, kn. č. 227, s. 525 - 526.

16) Ratibor, 20, č. 29 a 30; 18. a 25. 7. 1903, s. 447, 455.

o Hradci se ani v jeho řeči, ani v pardubickém tisku neobjevila jediná zmínka.¹⁷⁾

S rychlým urbanistickým rozvojem Hradce Králové, s hospodářským rozvojem celého východočeského regionu, který byl rovněž v popředí Ulrichova zájmu, souvisela otázka splavnění středního Labe, tedy problém, jež nebylo možno řešit bez úzké součinnosti všech zúčastněných měst. To byl bod, v němž se Pardubice i Hradec Králové musely domluvit, třebaže se dohoda neobešla bez počátečních těžkostí. Předsedou Středolabského komitétu, který vznikl počátkem roku 1907 za účasti obou měst, byl F. Ulrich. V srpnu 1907 se z jeho iniciativy konala *pojízďka na Labi*, akce, jež měla zúčastněné říšské i zemské poslance přimět k účinnému zájmu o uvedený problém. Ulrichovi se údajně dostalo v Pardubicích vlídného přijetí, stejně jako druhému protagonistovi projektu K. Adámkovi.¹⁸⁾ Bez problémů se obešlo rovněž rozdělení zájmových oblastí pardubickou elektrárnou a královéhradeckým Družstvem k upotřebení elektrického proudu.¹⁹⁾

Existovaly i další oblasti, v nichž byla obě města schopna postupovat jednotně. Vedle součinnosti zástupců některých stavovských organizací Hradce i Pardubic a přilehlých oblastí došlo v tomto období k úspěchu v oblasti spolupráce kulturní, ke vzniku společnosti Divadla sdružených měst východočeských, profesionální divadelní společnosti. S myšlenkou přišli Ulrichův náměstek, mladočech MUDr. Leopold Batěk, a chrudimský starosta JUDr. Karel Pippich. Společnost vznikla v roce 1905 původně jako akce Hradce Králové, Chrudimi, Dvora Králové a Litomyšle. V roce 1909, ihned po postavení moderní divadelní budovy, přistoupily rovněž Pardubice, posledním členem se stala Mladá Boleslav. Každé ze zúčastněných měst poskytovalo divadlu roční subvenci a zajišťovalo si právo na šestitýdenní stagionu ve výhodné sezóně. Zástupci zúčastněných měst zasedali ve správní komisi.

Všeobecně lze říci, že projevy královéhradecko - pardubické rivality

17) NL, 25. 7. 1903 an. Výstava přitom nebyla zanedbatelná ani obsahem, ani délkou trvání (do 15. 10.), ani díky osobnostem, které ji shlédly. Zahájení se zúčastnil J. Vrchlický, od počátku roku 1903 čestný občan Pardubic, dále zástupci pražské městské rady, představitelé řady východočeských měst, zástupci české šlechty, jež měla vlastní expozici, přijel se podívat i místopředseda hrabě Coudenhove.

18) OL, 7, č. 37; 10. 5. 1902, s. 4. Dále SOKA HK, AM HK, inv. č. 518, kn. č. 229, s. 208.

19) SOKA HK, F. Ulrich, Soukromá pozůstalost, Elektrárna v Hradci Králové, inv. č. 108, kart. č. 5.

byly malicherné a netýkaly se podstatných věcí. Byly spíše záležitostí lokálních novinářů, kteří ovlivňovali jen určité skupiny obyvatelstva. Racionálně uvažující jedinci se k nim stavěli kriticky, městské rady dokázaly občas velmi hrubé invektivy odsoudit (viz Příloha).

Spory na čas přerušila první světová válka. Klid zbraní trval do roku 1920, kdy byl boj obnoven. Sebeidentifikaci měst napomáhala i rozvíjející se regionální hnutí namířené proti centralismu a usilující o hospodářskou, správní a kulturní soběstačnost jednotlivých oblastí. Jak Hradec, tak Pardubice se viděly centrem východočeské oblasti, později i centry žup v souvislosti s chystaným a neuskutečněným župním zřízením. *Osobně jsem přesvědčen*, napsal pardubický starosta V. Znojemský v Národních listech roku 1925, *že Pardubice nepotřebují, aby význam svůj pro celý kraj dokazovaly, neboť není druhého města na českém východě, které rovnati by se jim mohlo jak svým rychlým rozvojem, počtem obyvatelstva a svojí výhodnou přirozenou polohou...*²⁰⁾ Stejného názoru byl však i Hradec, jeho představitel a jeho obyvatelstvo...

V novém státě přispělo brzy k určité deziluzi i napětí mezi mírou očekávání a mírou realizace očekávaného, a tak nastal čas hledání viníků. Nedaleké město nacházející se 20 km na jih (respektive na sever) se pro tuto roli výtečně hodilo. Rozdíl mezi oběma celky se v meziválečné době prohluboval - Pardubice byly nadále zprůmyslňovány - po válce vznikla ve městě Telegrafia, nedaleko semtínská Explosia²¹⁾ a další podniky - Hradec Králové pokračoval v plánovitém urbanistickém rozmachu, jenž z něj učinil *salon republiky*, s pýchou předváděný většině zahraničních delegací navštívivších Československo. Město do určité míry dohánělo svůj průmyslový handicap - díky prozíravé komunální politice, která již od předválečných let udržovala nízkou úroveň obecních přírážek, se začal v městě a především jeho blízkém okolí usazovat průmysl. Ekonomické srovnání s Pardubicemi však stále nepadalo v úvahu. Ulrich, vědomý si rozdílů mezi Hradcem a Pardubicemi, se smířil s tím, že hospodářský náskok Pardubic nelze dohnat. Zaměřil se proto na zakládání regionálních institucí, jejichž sídlem měl být Hradec Králové a do jejichž obvodu měly spadat i Pardubice. Pro tyto cíle získával pro Hradec státní dotace, které nebyly výrazem nechuti státu k Pardubicím, ale výhradně výsledkem mimořádných schopností a aktivity F. Ulricha. Tak mohly vznik-

20) *Národní listy*, příloha k č. 106; 18. 4. 1925, nestr. Podobně *Východočeský obzor*, 16. 4. 1925, s. 2.

21) Původní oficiální název zněl Československá akciová továrna na látky výbušné.

nout Sklářský ústav a Hedvábnický ústav. Oba měly celozemskou působnost a oba, stejně jako několik drobnějších uskupení, existovaly pod patronátem OŽPÚ, jež v roce 1919 získala pravomoci obchodní a živnostenské komory. Do její zájmové oblasti však nespádalo ani Pardubicko, ani Chrudimsko - obě území zůstala v obvodu pražské OŽK.

Na podzim 1921 se připravovala reorganizace obchodních a živnostenských komor, znovu svitla naděje na vznik této instituce ve východních Čechách. Tehdy se ukázalo, že Hradec si není svým postavením jistý, Pardubicím nevěří a obává se, že by jejich představitelé mohli v otázce sídla nové OŽK získat na svou stranu ministra obchodu ing. L. Nováka. Zvlášť zřetelný je tento neklid v korespondenci hradeckého starosty Ulricha, který psal poslancům, senátorům, ministerským radům a vedoucím osobnostem různých hospodářských institucí a snažil se je ovlivnit ve prospěch Hradce.²²⁾ Ulrich chtěl získat pro podporu svého města jižní okresy východních Čech (Chrudim, Poličku aj.), neboť se obával, že by se mohly vyslovit ve prospěch Pardubic. Jeho snaha byla zbytečná, neboť založit OŽK se zatím nepodařilo.²³⁾

Uvedený Ulrichův postup byl nesporně projevem prohlubující se rivality mezi oběma městy. Přičtíme k tomu fakt, že Pardubice se nezúčastnily založení ani činnosti Zemědělského ústavu v Hradci Králové, zájmové organizace agrární strany, vzniklého v roce 1933, a založily si vlastní organizaci - Národohospodářský ústav východočeský. K sjednocení zájmových hospodářských organizací obou regionů a vytvoření široce koncipovaného Východočeského hospodářského sboru přes úsilí některých zúčastněných a pražského Regionalistického ústředí nikdy nedošlo.²⁴⁾ Že tyto nesmyslné schválnosti vedly k tříštění nejen sil, ale i státních finančních dotací, bylo zřejmé všem reálně uvažujícím představitelům regionalismu, mezi něž patřil ve východních Čechách František Radouš, který napsal již v roce 1919: *Ve východních Čechách jen žárlivost rostoucích a soupeřících měst působí, že společné zájmy hospodářsky vyvinutého kraje neuplatňují se jednotně. Přiměřená míra samostatnosti přišla by ku*

22) ... *dle jistých známek obávám se, aby p. min. nebyl snad získáván Pardubicemi a aby byl správně informován... pociťovali bychom jako strašnou křivdu, kdyby ovoce z této dlouholeté práce mělo padnouti do klína jinému, jenž po celou tuto dobu ničím netrpěl, nepracoval a nic neobětoval...*, psal F. Ulrich senátorovi B. Frantovi 15. 12. 1921. SOKA HK, F. Ulrich, Soukromá pozůstalost, k. č. 5, inv. č. 122.

23) OŽPÚ v Hradci Králové ovšem působila dále, až do zřízení OŽK v roce 1938, což je možno považovat za vítězství Hradce v této záležitosti.

24) SOKA HK, Zemědělský ústav Hradec Králové, inv. č. 13, Reg. činnost, kart. č. 2.

*prospěchu všem, jen kdyby se o tento dovedly včas rozumně dohodnout a rozdělit.*²⁵⁾

Nešlo - a z výše uvedených důvodů ani nemohlo jít - o rivalitu ekonomicky či politicky odůvodněnou, jednalo se o prostou lidskou závist, v letech první republiky již povýšenou na program městských rad. Objektivně vzato, Hradec Králové ekonomicky ohrozil Pardubice jen jednou, když, v souvislosti se vznikem královéhradeckého ředitelství státních drah v roce 1920, se na čas uvažovalo o posílení železniční stanice Hradec Králové jako železničního uzlu. Tato změna, stejně jako založení železniční průmyslové školy, jež mělo být její součástí, by podle odhadu pardubického dopisovatele Osvěty lidu přetáhla do Hradce na 1 300 obyvatel Pardubic.²⁶⁾ Tyto snahy, ostatně krajně nelogické, se podařilo pardubickému poslanci dr. Formánkovi odvrátit.

Přesto se Pardubice pokusily o odvetu: vyvinuly snahu o přestěhování konzistoře z Hradce Králové do Pardubic. Využily při tom stále napjatějších poměrů mezi liberální reprezentací Hradce a tamní konzistóri, zřetelného především kolem poloviny dvacátých let. Byl to stejně nesmyslný tah jako snaha Hradce o získání železničního uzlu - v Hradci Králové se biskupství nacházelo od roku 1664, město bylo přirozeným centrem diecéze, která sahala až k severním hranicím republiky. Pardubice spor prohrály; prohru opět přičítaly skutečnosti, že *Hradec Králové, pokud se týče diplomatickosti a pohotovosti, Pardubice dosud předčí. Tak pro maličernosti dosavadních osobních poměrů dějí se rozhodnutí, která z vyššího objektivního hlediska nejsou oprávněná.*²⁷⁾

Oblíbeným tématem byly spory o to, které z měst je vydatněji dotovány ze státní pokladny. Dostaly se na pořad dne vždy při otevírání nové sociální či kulturní instituce, škol, nemocnic, ale i při stavbě nových komunikací aj. Svár se vedl též o státní byty. Hospodářský rozmach Pardubic, provázený rostoucím počtem obyvatel, kladl vyšší nároky na bytovou politiku města. Stát reagoval vstřícně, a tak v březnu 1925 Osvěta lidu, sídlící od svého obnovení v roce 1919 opět v Hradci Králové, orgán národní demokracie již naprosto nezastírající svůj lokální patriotismus, zehrala na výrazně vyšší podíl státních bytů v bytové výstavbě v Pardubicích ve srovnání s Hradcem Králové.²⁸⁾ Do boje začal stále výrazněji zasa-

25) F. Radouš, Decentralizace. Lid. noviny, 3. 7. 1919, s.1.

26) OL, 7, č. 32; 23. 4. 1920. J. Emmer, Hradec Králové - dopravní středisko. In Časopis Osvěta lidu městu Hradci Králové k 28. říjnu 1922, Hradec Králové 1923, s. 87.

27) Východočeský republikán (dále VR), 7, č. 10; 6. 3. 1925, s. 5.

28) OL, 28, č. 18; 14. 3. 1925, nestr.

hovat Východočeský republikán, list pardubické župy Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu, vycházející od roku 1918. Národně demokratická Osvěta lidu mu byla trnem v oku již díky své stranické orientaci, nadto vycházela v Hradci Králové, a navíc nezůstávala Východočeskému republikánu nic dlužna.

Vítanou příležitostí k invektivám poskytl Osvětě lidu pohřeb Aloise Mrštíka, konaný v pardubickém krematoriu. Projev měl pardubický starosta, národní socialista V. Znojemský. Slohově ne právě vytříbenou promluvu otiskla Osvěta lidu s příslušným komentářem²⁹⁾ a vzbudila tím u svého pardubického soupeře vlnu nevole. Východočeský republikán označil za pravý důvod této kritiky rivalitu obou měst, přidal navíc poznámku o nevybíravých prostředcích národně demokratických novinářů.³⁰⁾ Proti způsobu psaní Osvěty lidu protestovala i pardubická radnice u radnice hradecké, ta však poněkud kousavě odpověděla, že *nená ingerence na místní žurnalistiku, tak jako je přesvědčená, že městská rada pardubická nedává podnětu k útokům místní žurnalistiky na starostu a městskou radu královéhradeckou.*³¹⁾ Doby, kdy představitelé města dokázali spory lokálních periodik odsoudit, byly zjevně dávno pryč.

V roce 1925 si rivalitu obou měst povšiml švýcarský publicista Charly Clerc.³²⁾ Pro jazykovou bariéru nemohl zcela pochopit podstatu sporu, proto ho považoval za pozitivní, aktivizující obě zúčastněné strany. Stejně nahlížel zápas i předseda OŽK v Praze Jan Třebický, který o deset let později napsal: *Váš kraj sdružuje ve šťastné harmonii to, co jinde vyskytuje se jednostranně. Nechybí mu krajinný půvab, oplývá bohatstvím, jež poskytuje žirná půda, i statky, jež vycházejí z důmyslu i přičinlivosti lidské. Jen tím můžeme si zajisté vysvětliti, že v tak těsné blízkosti mohla vedle sebe vyrůst tři velká města, tři to soupeři sice, vždy však čestní, jejichž rivalita nesměřovala ke snižování a poškozování druhých dvou,*

29) OL, 28, č. 16; 7. 3. 1925.

30) Osvěta lidu ovšem znění projevu pardubického starosty částečně zkruslila. Svoji poznámku pak zakončila slovy ... *není nad českosocialistického „intelektuála“*, což dokládá působení stranické nevráživosti. Na druhou stranu je nutno přiznat, že Znojemského snaha o vzletnost mohla vyznít poněkud groteskně (... *bílě vločky popele rozletě se po široké vlasti a doškové chaloupky naše dejte nám více takových Mrštíků ...*), stejně jako reakce národně-socialistického listu Bratrství na útok OL (... *Veliký duch Al. Mrštíka může mít radost z toho, jak důstojně a pietně referovala Osvěta lidu svým čtenářům o jeho zpopelnění v krásném pardubickém krematoriu.* Bratrství, 5.3. 1925, s.3, 12.3.1925, s.3.

31) VR, 7, č. 14; 3. 4. 1925, s. 4.

32) Sr. Revue Française de Prague, IV, 1929, č. 19, s. 176 - 177.

nýbrž k závodění o dosažení nejvyšší mety poctivým úsilím a vypětím všech sil, jehož důsledky projevovaly se pak v pokroku celku.³³⁾ Věčné hádky se však musely vnímavým a objektivním současníkům jevit jako hloupé a malicherné, zvláště když se protivníci pokoušeli hledat argumenty pro další vedení klání již v období husitské revoluce,³⁴⁾ či v období perněstejnské éry Pardubic.

Okatě hnidopišská byla reakce Osvěty lidu na informaci o obou měs- tech, uveřejněnou v nedělní ilustrované příloze pražského německého deníku Prager Presse dne 20. března 1927. Osvěta lidu napsala: *Nedělní ilustrovaná příloha... Prager Presse přinesla na jedné straně obrázky z Hradce Králové, na protější straně obrázky z Pardubic, jako by to byla bratrská města. Text o Hradci Králové, otištěný v samém listě, napsal Fr. Tichý. Nápis pod dvěma hradeckými obrázky jsou popleteny... A jako všude mají Pardubice větší protekci i v Prager Press než Hradec Král. Z Hradce Král. v její ilustrované příloze je sedm, kdežto z Pardubic 11 obrázků.*³⁵⁾

Tehdy získal spor novou dimenzi: v Pardubicích bylo od roku 1923 krematorium, Hradec Králové zatoužil po stejném zařízení. Prvním krokem měla být stavba obřadní síně na kuklenském hřbitově, realizovaná v roce 1925. Snahy o zbudování královéhradeckého krematoria vyvrcholily v polovině třicátých let - Pardubice se proti nim pochopitelně bránily. Aby vyvrátila nařčení, že ve věci krematoria chce Hradce napodobit Pardubice, otiskla hbitě Osvěta lidu článek, v němž Pardubice napadla, že se snaží svého souseda kopírovat.³⁶⁾

Stesky na nepřítel vnějšího světa se samozřejmě objevovaly i v par-

33) *Almanach Gremia obchodníků v Pardubicích 1886-1936*, Pardubice 1936, s.12.

34) OL, 30, č. 17; 26. 2. 1927, s. 6.

35) OL, 30, č. 24; 23. 3. 1927, s. 3.

36) *Když se jednalo o to, aby sídlo župy bylo v Hradci Králové, Pardubice podnikly všechny možné kroky, aby bylo v jejich městě. Konečný výsledek byl, že měla být sídly žup, k nimž však nedošlo, obě města. Pardubice měly reálku, ale, ježto Hradec Králové měl vedle reálky také gymnasium a lyceum, musely mít i ony oba ústavy. Ale lyceum - změněné v dívčí gymnasium - bylo zrušeno, kdežto v Hradci Králové trvá dále. Poněvadž hradecký okres vlastnil Grandhotel a k němu přistavěl okresní dům, pardubický okres vystavěl velkým nákladem, jimž značně se zadlužil, pasivní Grandhotel s úřadovny okresními. O říditelství státních drah svedly Pardubice lýtý zápas s Hradcem, a když jej nedostaly, dosáhly alespoň říditelství poštovní. Protože Hradec má průmyslové muzeum, postavili si v Pardubicích na účet výstavu, končící nákolikamilionovým schodkem, budovu pro průmyslové muzeum. Ale byla to budova bez sbírek a knihovny...".* Autor článku dále Pardubicím vyčetl plagiátorství v případě Masarykovy sochy, podjezdu (!), poukázal na jejich

dubickém tisku, nicméně objevily se také případy kritiky namířené do vlastních pardubických řad: *Inu, Pardubice mají ve všem tu nehodu, že zde nerozhoduje zájem věci, ale vždy zájem kliky a zájem osob, přes svou neoblíbenost a neschopnost houževnatě se držících jednou dobyté moci. Široké vrstvy stávají se následkem toho rozmrzelými a indolentními ke všemu, co prospěchu města se týká, neboť láska k městu se tím v nich nebudí. Jak šťastnější je v tom ohledu Hradec Králové!*³⁷⁾ V tomto ohledu byla skutečně situace v Hradci lepší. Hradecký starosta Ulrich setrval v úřadu do roku 1929, v Pardubicích se starostové stále střídali, navíc pocházeli z různých politických stran. Zatímco hradecký politický život byl spíše usedlý, ten svůj sami obyvatelé Pardubic označovali za divoký a rozeštvaný. Vysvětlovali to mimo jiné rozdílným složením obyvatelstva: v Hradci měly hlavní slovo střední vrstvy, dělníci byli nejvíce vázáni na menší podniky a živnosti. Naproti tomu v Pardubicích převládalo průmyslové dělnictvo, do společenského života se promítaly nejružnější zájmy. I na tom se ovšem dal najít kladný rys: aspoň se stále něco dělo, nevedlo to k *zbahnění*.³⁸⁾

Přes stupňující se rivalitu zůstávaly i v meziválečném období oblasti, v nichž obě města spolupracovala. Ve dvacátých létech pokračovala - byť s jistými obtížemi - činnost Divadla sdružených měst východočeských. Spolupráce obou měst byla v tomto ohledu vzorná, obě radnice usilovaly o udržení společnosti z *důvodů uměleckých, sociálních a prestižních*, jak řekl zástupce Pardubic F. Hlavatý.³⁹⁾ Rozvíjela se rovněž práce Labského komitétu.

Nově přibýly soutěže sportovní. Vedle prvních Východočeských středoškolských závodů konaných v Hradci Králové počátkem června 1923, kde studenti pardubické reálky získali stříbrnou medaili,⁴⁰⁾ to byla přede-

marné úsilí v boji o umístění sborového velitelství, o stavbu nového nádraží a lázni. Všechny uvedené vymoženosti Hradec Králové již měl. OL, 39, č. 22; 14. 3. 1936, s. 5 - 6.

37) VR, 20.3.1925.

38) R. Veselý, *Také něco o těch milých Pardubicích*. In: *Východočeský obzor*, 7.5.1925, s.1.

39) SOKA HK, AM HK, PK 1929/30, inv. č. 525, kn. č. 236, s. 310-311, 1930. L. Batěk upozorňoval, že *východočeské divadlo jest společným podnikem měst sdružených a zaniklo by ihned bez jejich vzájemné shody, která může být zachována pouze rozumným kompromisem...L. Batěk*, *Divadlo sdružených měst východočeských*. In: *Osvěta lidu starostovi a městu Hradci Králové k 28. říjnu 1928. Hradec Králové (1928)*, s. 117.

40) SOKA HK, AM HK, *Pamětní kniha 1923*, inv. č. 522, kn. č. 233, s. 149 - 151.

vším velkoryse organizovaná výstava tělesné výchovy a sportu, konaná od 31. května do 4. října 1931 v Pardubicích. Přes nechuť artikulovanou místním tiskem Hradec nakonec výstavu obeslal, vždyť ji zahajoval prezident Masaryk a navštívilo ji 1 245 tisíc diváků.⁴¹⁾ *Hradec svému dávnému soupeři nabízí ušlechtilé ruku ke smíru, aby pomohl mu uskutečnit krásné a veliké dílo, jakým skutečně jest pardubická výstava*, napsalo mírumilovně osvětářské Královéhradecko.⁴²⁾

Vzhledem k sociálnímu složení svého obyvatelstva působily Pardubice pragmatičtější dojem. Třebaže se v době konání světově proslulých dostihů stávaly dočasně evropským velkoměstem, v průběhu roku zde lidé byli více ponořeni do všedního života. V této souvislosti byl nad jiné výmluvný rozdíl v reakci obyvatelstva na marseilleský atentát v říjnu 1934. V Hradci Králové, který žil v očekávání návštěvy francouzského vyslance, jež byla kvůli atentátu odložena, došlo ke spontánnímu shromáždění obyvatel v ulicích a ke stejně spontánnímu vyvěšování černých praporů.⁴³⁾ V Pardubicích bylo naproti tomu smutečních vlajek poskrovnu. *Pravda, jde snad o projev vnější, ale i po této stránce indolence pardubických občanů zaráží*, napsal do agrárního Kraje královéhradeckého dopisovatel z Pardubic.⁴⁴⁾

Soupeření obou měst načas utlumily vážnější starosti, jež přinesly německá okupace a válka. Snad mu mělo učinit konec obnovení krajů, k němuž došlo k 1. lednu 1949, kdy se obě města stala městy krajskými. Ne nadlouho, neboť na základě správní reformy z roku 1960 byl pardubický kraj opět zrušen.⁴⁵⁾ Tato skutečnost, spolu s nekompromisní centralizací, rivalitu obou měst vzkřísila nebývalou měrou. Nepříznivý vztah, neztrácející nic ani ze své síly, ani ze své nesmyslnosti, přetrvál i po listopadu 1989.

Spor mezi dvěma největšími východočeskými městy lze považovat za jedno z negativních vyústění správního, hospodářského a kulturního regionalismu, kladoucího důraz na decentralizaci a větší samostatnost mimopražských správních celků. Autorům nepřísluší hledat sociologické

41) Bičík, c. d., s. 75.

42) Královéhradecko, 9, 1931, č. 1, s. 3-4.

43) Kraj Král., 25, č. 67; 13. 10. 1934, s. 5.

44) Ibid.

45) Správní reforma svým způsobem navazovala na geografické studie prof. V. Dědiny z druhé poloviny třicátých let, na jejichž základě vypracoval F. Radouš svůj projekt *Přirozené oblasti a skupiny*. Projekt členil celou RČS na 12 správních oblastí - krajů, přičemž sídlem kraje ve východních Čechách měl být Hradec, zahrnující okresy Jičín, Trutnov, Hradec Králové a Pardubice. Sr. SOKA HK, F. Radouš, Soukromá pozůstalost

a psychologické aspekty sporu, které by mohly být námětem samostatné studie, stejně jako zkoumání rivality mezi ostatními, výše jmenovanými městy. Interdisciplinárním výzkumem by snad bylo možné odpovědět na otázku, zda tato rivalita není jedním z rysů české národní povahy.

PŘÍLOHA

Byl jsem v Pardubicích (Z fotbalových reminiscencí.)

Přátelé mne svedli, abych si s nimi zajel minulou neděli na fotbalový zápas S.K. Hradec Králové versus S.K. Pardubice. Miluji sport a bez předpojetí chodím rád i na zápasy a sportovní soutěže, které jistě vybočují již z rámce představy o zdravém a užitečném sportu po stránce tělesné a povahové výchovy. Promjím rád extrém ctížádosti tam, kde se projevuje formou ušlechtilou, důstojnou, promjím rád patriotický zájem, pokud se udržuje v mezích, jež by odpůrce neznevažovaly a neznásilňovaly.

Leč to, čeho jsme byli svědky při nedělním zápasu v Pardubicích, nelze nazvat již ani nejnapnutější konkurencí závodní, nýbrž jednoduše vyhraněným egoismem nejhrubšího zrna, egoismem, který se neštítí zbrání ani prostředků sportovně negentlemanských a společensky prozrazujících nedostatek mravní výchovy, naprostý charakterový úpadek. Hra a chování S.K. Pardubice jest prý dávno pověstná. To, co jsme však viděli, předčí všechnu zlou pověst, neboť to bylo organizované vychovávání k soustavnému zlu a tím organizačně ztělesněnější, že kolem mravního úpadku uvnitř hřiště pardubských bouřil za bariérou hlubší ještě úpadek mravní většiny pardubského sportovního obecnstva. Jeho patriotická samolibost a ctížádost i v projevech nejslabších překračovala meze uhlazenosti, kulturní člověk s hnusem poslouchal urážky, zaujetí a stranickosti, v jakých se odehrál nedělní zápas v Pardubicích.

Soudce první půlky byl zřejmě slabý. Za to soudce druhé poloviny hry byl partaicky zaujatý a dokonce tleskal jako soudce náhodou zaviněné ruce v trestném území. Těsně před nezadržitelným šotem hradeckých do cizí branky odpískal konec zápasu. S.K. Pardubice zpěchoval se uznati jeden gól a ačkoliv byl svazovým soudcem uznán za správný, opatřil referáty denních novin ve sportovním světě neslýchaně falešnou zprávou o celém průběhu hry.

Není divu, že stali jsme se svědky věcí daleko povážlivějších. Na hradecké hráče čekali kluci s kamením v kapsách. Po cestě byl hradecký tým obklopen davem všeho schopných výrostků a sám jsem jednoho potrestal za úmysl, kopnouti v příhodné chvíli do hráče a spasiti se pak docela uličnickým útekem. Již na hřišti byli hradečtí hráči titulováni, takže zpitý

polír na lešení, ba ani nejposlednější nádeník na regulaci neužije výrazů tak nízkých a sprostých. Jeden, snad právě křídlo, byl z obecenstva bombardován kaštany. A touto nejtemnější Afrikou jsme prošli hrdinně a obětavě až před hotel „Veselku“, kde nás překvapil zjev zase jen čistě pardubský. Hradecký student za bílého dne, na nejživější ulici, před očima tří, čtyř set lidí byl přepaden čtyřmi pardubskými výrostky, surově zbit, načež ve všeobecném údivu a překvapení surovci prchli starým hřbitovem.

Za tak odporných dojmů uchýlili jsme se do kavárny. Vzal jsem tu náhodou do ruky místní národně sociální list „Naše Právo“. Všechny ty hnusné dojmy, jež se za celé vyličené odpoledne nahromadily v mé duši, byly přehlušeny faktem novým, na jehož vysvětlení moje péro naprosto je slabé. V tomto obskurním plátku byl napaden primář pardubské okresní nemocnice takovým způsobem, že já, v životních bojích otrlý, v zápasech denních a politických zájmů zjizvený ataman, pocítil jsem náhlou úzkost, takový ani dobře neuvědomělý, instinktivní strach, přímo animální hrůzu; začaly se mi nohy chvět, ze sloupců tisku dělaly se mi kola, v hrdle mne něco nesmírně svíralo, jako bych hranol sádry polykal.

Jsem ze zkušenosti přesvědčen o tom, že ani nevíme, jak mnoho jsme povinováni lékařům a jmenovitě dobrým lékařům. Chováme se k nim v životě jako barbaři. Systém lékařství zdá se nám býti tak přirozeným a zřejmým, že si jej dovedeme stěžít uvědomiti jako něco nového a výjimečného. Stůněme-li, pošleme pro lékaře; předepíše nějaké léky, užíváme jich a vyplatíme mu jeho mzdu. Tak nicotně a opovržlivě soudíme o vlastním zdraví.

V Pardubicích jest však lékař, jehož vědomostem a zkušenostem odborným sta a sta lidí vděčí svými životy a svým zdravím. Lékař, od jehož klidu a spokojenosti ze dvou třetin závisí úspěchy jeho blahodárné činnosti vědecké v povolání primáře moderní místní nemocnice. A tento zlatý muž, který mi je osobně asi tak znám, jako každý nově příchozí, tento muž jest zdejším národně dělnickým plátkem surově napadán, jeho klid jest ničen, jeho práce znehodnocována a jeho požehnání míseno se splašky, kterými se živí v národě bídní z nejbídnějších a hanební z nejhanebnějších. Nenáviděn, osočován, pomlouván a štván, má tento muž stanouti u díla, na jehož zdaru závisejí životy lidské; urážen, napadán, tupen a zoufalý má plniti povinnosti svého svědomí, které mu nemůže honorovati nikdo na světě, jen jeho pocit štěstí a blaženosti z dosažených úspěchů.

K tomuto hanebnému dílu přihlížejí mlčky celé vzdělané a uvědomělé Pardubice, nikdo se neozve, aby lotry zakřikl, nikdo se neujme, ne osoby

dra Messanyho, nýbrž té práce jeho, ba velká část těchto svobodomyšlných a vzdělaných Pardubic se škodolibou radostí každý týden čeká, co se na nenáviděného lékaře zase shrne, mnozí z této inteligence dávají přímo prameny, ba někteří kolegové staví se za tu bezměrnou a mezi kulturními lidmi nemožnou hanebnost.

Kde je kořen zla? - táhlo mi hlavou, když jsem odjížděl z toho příšerného hnízda opět k domovu. Několik prvků jsem našel. Pardubice jsou město vychované dostihovým flancem, město uvyklé na prodloužené kavalírství, město nočních brlohů a hazardních heren, město vojenské posádky a lehkých dámiček polosvěta i paní předních rodin, o nichž se veřejně ví, že nosí u sebe klíče od oficínských bytů. Město vychované tiskem tradicí již revolverovým, město odkojené laxním liberalismem politickým, město, jehož osudy spravuje a řídí uzenář Kuchynka.

A tam chcete vybudovat metropoli českého severovýchodu? Tam chcete, aby shlížely zraky našeho Podkrkonoší a Poorličí jako ke svému srdci a vzoru?

Outsider

(Ratibor č.42, 1909).

Přípis Purkmistrovského úřadu Hradce Králové Purkmistrovskému úřadu Pardubic:

Ku přípisu Vašemu ze dne 21.10. t.r. sdělujeme, že městská rada ve schůzi ... 8.11. t.r. vyslovila politování a odsoudila příkrý způsob, jakým ve feuilletonu „Byl jsem v Pardubicích“, uveřejněném v čísle 42 Ratibora, napadena byla pověst král. kom. města Pardubic a jeho občanstva a zlehčen byl zasloužilý starosta města toho a krajan náš, pan Fr. Kuchynka.

Zároveň usnesla se městská rada, že ponechá městské radě král. kom. města Pardubic, aby projevem tímto disponovala způsobem, jaký za vhodné uzná.

Za starostu Russ v.r.

(Neodvislé listy, 13.11.1909, s.2).

Hradec Králové-Pardubice, Rivalry in Eastern Bohemia (Summary)

Pardubice and Hradec Králové are two large towns in eastern Bohemia which are well known for their strong and long lasting rivalry. The roots of this rivalry can be found at the turn of the 19 and 20 centuries: the reasons for this contest might be in the economic, demographic, cultural and urban diversity of these two towns.

Hradec Králové has represented the cultural centre of East Bohemia: it did not, however, develop economically. Pardubice, on the other hand, began develop rapidly from a small city to a large industrial centre and at the same time it became an important railway junction. The first discrepancies had to do with the placement of several important institutions, for example, The Trade and Business Chamber or the railway headquarters. Later on, these small partial discrepancies turned into a full-blown rivalry. There were only a few points that the representatives of both the cities could agree on, such as the East Bohemian Urban Group Theatre Promotion, or the navigability of the river Elbe. Local press made the situation even more difficult when interpreting these popular events in a non critical way. Between the two wars the diversity of the two citise became even deeper and the rivalry influenced both the town councils. It is obvious that the competition helps both the cities to make good progress in self-development and the development of their surroundings. However, the negative influence of the contest is being emphasized. Administrative reforms after the Second World War could not rectify the relationship that has been disturbed and this is why rivalry with both its positive and negative aspects last to these days.